

УДК 378.091.33-027.22

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ У ХОДІ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРОБНИХ УРОКІВ ІЗ ТРУДОВОГО НАЧАННЯ

А.М.Романюк, Н.В.Підгорна

***Анотація.** У статті розкриваються основні завдання процесу підготовки та проведення пробних уроків із трудового навчання, а також особливості формування педагогічних здібностей у студентів під час проходження ними педагогічної практики.*

***Ключові слова:** педагогічні здібності, педагогічна практика, професійна підготовка, завдання пробних уроків, пробні уроки з трудового навчання.*

***Аннотация.** Статья раскрывает основные задания подготовки и проведения пробных занятий по труду, а также особенности формирования педагогических способностей студентов во время прохождения ими педагогической практики.*

***Ключевые слова:** педагогические способности, педагогическая практика, профессиональная подготовка, задания пробных занятий, пробные занятия по труду.*

***Annotation.** The article describes the main tasks in preparing and carrying out sample lessons, and the formation of pedagogical skills in students during their teaching practice of sample lessons in labor studies.*

***Key words.** Pedagogical skills, teaching practice, training, tasks of sample lessons, sample lessons in labor studies.*

Актуальність дослідження. Педагогічна діяльність виконує найважливішу творчу, соціальну функцію: у процесі її не тільки формується і розвивається конкретна особистість, але й визначається майбутнє країни, забезпечується її культурний і виробничий потенціал.

В Україні здобути професію вчителя образотворчого мистецтва і трудового навчання можна в педагогічних училищах, коледжах, інститутах та університетах. Основним завданням цих педагогічних навчальних закладів є підготовка студентів, майбутніх учителів, до комплексного розв'язання завдань трудового, морального та естетичного виховання; формування в них знань, умінь, навичок, необхідних для проведення уроків та здійснення позаурочної діяльності [3, с. 3]. Головна мета професійної підготовки студентів на нинішньому етапі – це навчити визначати конкретні завдання навчально-виховного впливу, виходячи із загальної мети національного виховання; оволодіти методами і формами організації навчально-виховного процесу, педагогічної діагностики та педагогічного прогнозування; визначати мету навчання і виховання відповідно до рівня вихованості учнів, будувати навчально-виховний процес на основі глибокого й систематичного вивчення розвитку учнів, їхніх інтересів, запитів; аналізувати, узагальнювати й використовувати передовий педагогічний досвід і досягнення психолого-педагогічної науки, систематично підвищувати свою педагогічну кваліфікацію [5, с.3].

Огляд досліджень і публікацій. Проблему професійної підготовки майбутнього вчителя досліджували багато вчених: С.М.Бреус, К.І.Волинець, О.А.Дубасенюк, А.В.Киричук, І.І.Коновальчук, Л.В.Кузьменюк, З.Н.Курлянд, В.І.Лозова, О.Г.Мороз, Н.А.Рєпа, А.П.Рогоза, С.А.Сисоєва, В.В.Скрипченко, Т.В.Троцько, Д.І.Фельдштейн, А.С.Макаренко, В.А.Кан-Калик, Н.Г.Сухова, М.І.Сметанський, В.М.Галузяк, О.В.Сухомлинський, Ф.М.Гоноболін.

Постановка проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань підготовки майбутніх

учителів до навчально-виховної роботи дав змогу дійти висновку, що напрацьовані матеріали потребують подальшого осмислення й аналізу. Адже в умовах значно зміненого соціально-політичного та екологічного середовища до майбутнього вчителя висуваються більш широкі вимоги. Це не тільки володіння обсягом загальнонаукових і спеціальних знань, який постійно збільшується, але й моральна чистота, вимоглива доброта, душевна щирість, любов до дітей. Усе це має професійний статус. Ідеалом сучасного навчання є особистість не з енциклопедично розвиненою пам'яттю, а з гнучким розумом, зі швидкою реакцією на все нове, з повноцінними, розвинутими потребами дальшого пізнання та самостійної дії, з добрими орієнтувальними навичками й творчими здібностями [4, с.3].

Мета статті. У нашій статті ми пропонуємо розглянути процес формування професійних умінь майбутнього вчителя образотворчого мистецтва і трудового навчання під час проходження педагогічної практики, зокрема проведення пробних уроків із трудового навчання.

Виклад основного змісту дослідження. Педагогічна професія – одна із найскладніших. Вона вимагає від того, хто її обрав, різнобічної підготовки, високого рівня духовної культури, професійної майстерності, тобто певних здібностей, які характеризують як розумову, так і емоційно-вольову сторону особистості вчителя.

Використовуючи дані психолого-педагогічних досліджень, можна виділити ряд компонентів у структурі педагогічних здібностей.

Дидактичні здібності – здатність передавати учням навчальний матеріал, роблячи його доступним і зрозумілим, викликати інтерес до предмета, збуджувати в учнів активну самостійну думку.

Академічні здібності – здібності до відповідної галузі науки (математики, фізики, біології, літератури і т.д.).

Перцептивні здібності – здатність проникати у внутрішній світ вихованця, психологічна спостережливість, пов'язана з тонким розумінням особистості учня і його тимчасових психічних станів.

Мовні здібності – уміння ясно та чітко висловлювати свої думки й почуття засобами мови, а також міміки й пантоміміки [2, с.77].

Організаторські здібності – це, по-перше, здатність організувати учнівський колектив, згуртувати його, надихнути на виконання важливих завдань і, по-друге, правильно організувати свою власну роботу [2, с.78].

Комунікативні здібності – здібності до спілкування з дітьми, уміння знайти правильний підхід до учнів, налагодити з ними доцільні з педагогічного погляду взаємини, педагогічний такт.

Педагогічна уява – це спеціальна здібність, що виражається в передбаченні наслідків своїх дій, у виховному проектуванні особистості учня, пов'язаному з уявленням про те, що з нього вийде в майбутньому, в умінні прогнозувати розвиток тих або інших якостей вихованця [2, с.79].

Психолого-педагогічна підготовка майбутніх учителів здійснюється в процесі вивчення таких дисциплін, як: психологія, педагогіка та методики вивчення предметів, зокрема методика трудового навчання. Краще засвоїти методику трудового навчання дає можливість навчальна практика, зокрема проведення пробних уроків із трудового навчання, що передбачає підготовку студентів до викладання матеріалу на уроках трудового навчання в 1-4 та 5-9 класах загальноосвітньої школи.

Теоретичний напрям підготовки студентів до педагогічної практики охоплює матеріал з методики трудового навчання та декоративно-прикладного мистецтва.

Практичний напрям включає в себе всі види діяльності з декоративно-прикладного мистецтва (скульптура та художня кераміка, художня обробка природних матеріалів, художня обробка деревини й металів, художня обробка текстильних матеріалів та ін.).

Методична підготовка охоплює розробку уроків, виготовлення наочних посібників, складання методичної документації тощо, водночас програма спрямовує студентів на якісне засвоєння теоретичних і практичних питань методики трудового навчання.

При підготовці майбутніх учителів трудового навчання одним з провідних є принцип національного самовизначення молоді, який вимагає якісного відображення національної художньої культури в навчально-виховному процесі коледжу та школи, потребує здійснення красназвочної роботи в усіх можливих напрямках та забезпечення активної участі школи в популяризації й збереженні святинь українського народу, зокрема культурно-мистецьких пам'яток історії та обрядової культури, примноженні багатства природного середовища, а також передбачає творче ознайомлення з традиційними ремеслами і народними промислами України, регіону, рідної місцевості.

Програми спеціальних художніх дисциплін та практика пробних уроків сприяють розв'язанню навчальних проблем на основі сучасної педагогіки співробітництва, в якій реалізуються ідеї гуманізації, єдності навчання, виховання і розвитку підростаючого покоління.

Практика охоплює широке коло навчальних і виховних моментів з трудового навчання. Заняття із

скульптури, художньої кераміки, художньої обробки природних матеріалів, художньої обробки деревини і металів, художньої обробки текстильних матеріалів розвивають художній смак студентів та школярів, пробуджують естетичне ставлення до навколишньої дійсності і творів національного декоративно-прикладного мистецтва, стимулюють формування креативності й професійних трудових здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, активізують працьовитість, сприяють розвитку навичок творення й оцінки художніх виробів, створених митцями та власних.

Програма практики має педагогічну спрямованість. Її зміст сприяє формуванню в майбутніх спеціалістів здатності до грамотної організації навчально-виховного процесу на уроках трудового навчання [6, с. 5].

Під час педагогічної практики, зокрема в ході проведення пробних уроків із трудового навчання, студенти оволодівають загальними методами викладання предмета з опорою на засвоєння теоретичних і практичних знань та умінь про найбільш розповсюджені матеріали, їх властивості, технологію виробництва й обробки; вчаться практично застосовувати найпростіші інструменти і пристосування для обробки різних матеріалів, дотримуватися правил безпечної праці та гігієни; поводитися з інструментами та пристосуваннями, необхідними для обробки різних матеріалів; ознайомлюються з прийомами художнього конструювання виробів та виконання технік декоративного характеру; оволодівають основами культури праці. Такий підхід навчає майбутніх педагогів залучати школярів до розв'язання творчих завдань як технічного, так і художнього характеру. А розвинути творчий потенціал учня може вчитель, який сам є творчою особистістю [3, с.189].

Педагогічна практика забезпечує підготовку такого вчителя, який поряд із широким загальноосвітнім кругозором матиме і широкий політехнічний кругозір:

– знатиме технологію, організацію та економіку сучасного виробництва; фізичні, механічні й технологічні властивості паперу, картону, глини, пластиліну, волокнистих матеріалів і тканини, деревини, металу, пластичних мас та ін.; обладнання, пристрої, інструменти, необхідні для обробки цих матеріалів;

– умітиме визначати типи уроків, самостійно складати плани-конспекти занять із трудового навчання, підготувати робоче місце, планувати й організовувати роботу; складати ескіз, технічний рисунок, креслення, технологічні картки й користуватися ними в практичній діяльності, конструювати вироби й виконувати технологічні операції [3, с.3].

Організація педагогічної практики пробних уроків із трудового навчання містить в собі такі етапи: підготовка студентів до уроку, проведення уроку за даною темою, спостереження та аналіз пробного уроку, оцінка роботи студентів-практикантів.

У порівнянні з уроками з інших навчальних предметів, уроки трудового навчання мають свою специфіку, свої особливості:

– центральне місце на уроці трудового навчання посідає практична робота учнів;
– практична робота учнів будується на базі продуктивної праці: всі вироби, що виготовляються школярами, мають суспільно корисну спрямованість, знаходять практичне застосування в школі, дитячому садку, сім'ї;

– продуктивний характер праці створює необмежені можливості для підвищення активності учнів; спираючись на природне прагнення дітей створювати корисні речі своїми руками, вчитель спрямовує навчальний процес згідно з програмою;

– робота з різальними інструментами зобов'язує вчителя ретельно слідкувати за дотриманням учнями правил безпечної праці.

До уроків трудового навчання, як і до уроків з інших шкільних предметів, висувається ряд дидактичних вимог: чіткість дидактичної мети; нерозривність виховних і навчальних завдань; правильний добір навчального матеріалу; доцільний відбір методів навчання для кожної частини уроку; поєднання колективної праці учнів із самостійністю кожного школяра; організаційна чіткість уроку; продуктивний характер праці; створення умов для безпечної роботи учнів [3, с.222].

Охарактеризуємо детальніше процес підготовки студентів до уроку з трудового навчання.

Підготовка до уроку включає в себе: визначення конкретного змісту заняття, форми його організації та методів проведення; добір необхідних інструментів, матеріалів, наочних посібників; уточнення теми та мети уроку.

У формулюванні мети студент дає відповідь на запитання, чого передбачається навчити учнів на даному уроці, які нові знання та вміння вони повинні засвоїти. Потім визначається новий матеріал, котрий необхідно повідомити на уроці, вказуються нові поняття, які необхідно роз'яснити учням, виділяються нові операції і прийоми.

У ході підготовки до уроку студент формує виховні завдання і шляхи їх реалізації. На уроках

трудового навчання в учнів виховується багато якостей. Студенту необхідно продумати методи і прийоми реалізації виховного моменту заняття (наприклад, виховання навиків культури праці, формування колективізму тощо).

Наступним етапом є визначення структури уроку, дидактичної мети, типу та змісту уроку. Крім того, практикант повинен визначити обсяг, послідовність та методи викладення нового матеріалу, підготувати ілюстративний і демонстративний матеріал, які будуть використовуватися на уроці.

Відповідальним етапом підготовки практиканта до пробного уроку є розробка етапів інструктажу. Студент повинен точно визначити, який вид інструктажу він застосує, що і як буде показувати учням, які прийоми використає.

Одним із головних завдань трудового навчання є формування в учнів правильних робочих умінь і навичок. Щоб успішно розв'язати це завдання, необхідно правильно показати учням усі ті дії, яких вони будуть навчатися на уроці (хватка інструменту) тощо. Якщо цього не зробити, то в школярів будуть закріплюватися неправильні дії. Важливим моментом у підготовці до уроку є контрольне виготовлення студентом-практикантом виробу, який будуть виготовляти учні. На уроці він може використовуватися як наочний посібник при поясненні, бути зразком для наслідування. В процесі виготовлення такого виробу уточнюється технологія, яка потім рекомендується учням [3, с.228].

Від методів, якими користуватиметься студент, від його вміння організувати учнів до самостійної роботи, активізувати їхню трудову й мислительну діяльність залежатиме успішне виконання як навчальних, так і виховних завдань уроку.

Самостійна робота учнів, спрямована на виготовлення виробу, не виключає керівної ролі студента-практиканта на уроці. Він стежить за діяльністю всього класу й кожного школяра зокрема, дає додатковий фронтальний або індивідуальний інструктаж, якщо в цьому виникає потреба. Студент дбає про правильну поставу учнів, хватку інструментів тощо.

Під час самостійної роботи учні оволодівають як теоретичними знаннями, так і практичними вміннями й навичками. Одночасно ці знання, вміння і навички закріплюються, завдяки чому створюється база для успішного продовження навчання й підготовки учнів до майбутньої діяльності.

Останнім, завершальним етапом є підсумок уроку, колективний аналіз практичної роботи учнів та оцінка їхніх виробів студентом. Підсумовуючи урок, практикант організовує колективне обговорення якості виробів, виготовлених школярами. Для цього він бере 2-3 вироби, показує їх учням, а вони висловлюють свою думку стосовно того, що зроблено добре, а що неякісно. Потім студент підсумовує учнівські висловлювання, навчаючи школярів об'єктивно оцінювати якість виробу.

Другою частиною цього етапу є оцінювання робіт учнів. При цьому студент-практикант повинен враховувати як якість виробу, так і теоретичні знання, практичні вміння й навички, які учень виявив на уроці. Контролюючи діяльність школярів під час практичної роботи, студент аналізує їхні вироби і ставить оцінки.

Об'єктивне оцінювання навчальних досягнень учнів сприяє розвитку їх активності в трудовій та пізнавальній діяльності.

Студент повинен враховувати наступне: контролюючи навчальний процес, він має брати до уваги рівень досягнень учнів, а не ступінь їхніх невдач [3, с.225].

Висновки. Здійснивши аналіз процесу підготовки та проведення пробних уроків із трудового навчання, ми дійшли висновку, що основним завданням вищих педагогічних навчальних закладів, у тому числі й педагогічного коледжу, є професійна підготовка майбутнього вчителя, який здатний передавати учням навчальний матеріал, роблячи його доступним і зрозумілим, викликати інтерес до предмета, збуджувати в школярів активну самостійну думку; проникати у внутрішній світ вихованця, тонко розуміти особистість учня і його тимчасовий психічний стан; уміє ясно та чітко висловлювати свої думки й почуття засобами мови, а також міміки і пантоміміки; спроможний організувати учнівський колектив, згуртувати його, надихнути на виконання важливих завдань і правильно організувати свою власну роботу; готовий розподіляти увагу одночасно між декількома видами діяльності. Саме такі педагогічні здібності якнайкраще формуються в студентів під час проходження педагогічної практики з пробних уроків.

Література

1. Марченко О.Г. Основи педагогічної майстерності / О.Г. Марченко. – Х.: Основа, 2009. – 109 с.
2. Галузяк В.М. Педагогіка: навчальний посібник / В.М.Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2007. – 400 с.
3. Хорунжий В.І. Практикум в майстернях з методикою трудового навчання. Видання друге доповнене / В.І.Хорунжий. – Тернопіль: Астон, 2005. – 252 с.

Матеріали конференції

(4-й Міжнародний семінар “Актуальні проблеми професійної освіти: теорія і практика”)

---

4. Скляр С.С. Нетрадиційні уроки / С.С. Скляр, Л.І. Нечволод, О.О Дем’яненко. – Х.:Торсінг, 2004. – 176 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти / М.М. Фіцула. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 232 с.
6. Восколуп О.О. Пробні уроки трудового навчання: навчально-методичний посібник / О.О. Восколуп, А.М. Романюк. – Бар: РВВ БГПК, 2012. – 72 с.